

На Урок

освітній проект

БЕЗПЕЧНЕ ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩЕ

ЕЛЕКТРОННИЙ ЖУРНАЛ

2022

ОСВІТНІЙ ПРОЕКТ «НА УРОК»

<https://naurok.com.ua>

Зміст

[Година спілкування до Дня безпечного інтернету: ідеї для розмови з учнями.](#)

[Три швидкі вправи для розвитку медіаграмотності учнів.](#)

[Чек-лист інтернет-безпеки: як не потрапити до пастки.](#)

[Медіаграмотність: покращуємо інформаційний імунітет школярів.](#)

[Цифровий простір: як побудований та як себе захистити.](#)

[Інтернет-небезпека: поради вчителям для захисту учнів.](#)

[7 мультфільмів для школярів про інтернет-залежність.](#)

[Безпека дитини в інтернеті: про що необхідно говорити.](#)

[Соціальні мережі: як уберегти учнів від залежності.](#)

[Кібербулінг: загроза XXI століття.](#)

[Чек-лист медіаграмотного вчителя.](#)

[Уроки медіаграмотності: вчимо школярів аналізувати новини та вирізняти фейки.](#)

Година спілкування до Дня безпечного інтернету: ідеї для розмови з учнями

Ідеї, що стануть у пригоді під час підготовки години спілкування до Дня безпечного інтернету.

У 2021 році Facebook перетворився на компанію Meta, яка бере курс на розвиток віртуальних світів та доповненої реальності. Що це означає для нас? Що в майбутньому люди все більше часу проводитимуть у мережі! Так, ми всі неодноразово чули про те, що інтернет – не таке вже безпечне місце, як нам того б хотілося. Ми впевнені, що ви вже не раз розповідали учням, що не варто:

- розкидуватися особистими даними;
- брати участь у небезпечних інтернет-челенджах;
- заходити на неперевірені сайти чи переходити за підозрілими посиланнями;
- відкривати листи від невідомих адресантів;
- переписуватися з невідомими особами (особливо на інтимні теми) тощо.

Але насправді це ще далеко не всі неприємності, що підготувало для нас Всесвітнє павутиння. І найнеприємніше те, що з кожним роком їхня кількість лише зростає! До того ж далеко не все залежить безпосередньо від наших дій: є багато зовнішніх сил, які так чи інакше впливають на нас (навіть якщо ми про це не здогадуємося).

Тож пропонуємо вам поговорити з учнями не лише про правильний вибір паролів для соцмереж чи проблему кібербулінгу, а про менш очевидні небезпеки.

Диктатура чи свобода?

Закордонні політики та вчені пророкують, що 21 століття стане віком боротьби диктатур із демократіями. Інтернет та соціальні медіа подарували нам свободу, але одночасно надали авторитарним і тоталітарним режимам надзвичайні можливості для просування своєї ідеології, для контролю над суспільною думкою. Вони діють настільки обережно та впевнено, що багато хто навіть не помічає того, що коїться. А коли люди раптово прозрівають... Уже запізно.

Тож постає запитання – як зрозуміти, що щось пішло не так? Які сигнали натякають, що почалося згортання прав і свобод? Обговоріть із дітьми наступні кейси та проведіть бесіду про те, де проходить та межа, за якою заборони заради захисту і спокою користувачів переходять у «цифровий концтабір».

1. Видалення або перманентне блокування каналів на YouTube або груп у Facebook.

Звісно блокують не всіх підряд, а лише тих, хто говорить незручні для певних груп людей речі. Так, зробити це не так просто, але цілком реально, достатньо організувати бот-атаку. Обговоріть із дітьми такі типи бот-атак як:

- масові скарги на фото/статтю;
- велика кількість дизлайків (тоді соцмережа не показує пост користувачам);
- спам десятків однакових коментарів (можуть містити слова підтримки), які той самий YouTube розцінює як накрутку популярності та банить автора відео.

До речі, деякі українські блогери стали жертвами саме таких атак.

2. Випадок із Тайлером Андерсоном

Цілком можливо, що діти про це чули. Ця ситуація трапилася наприкінці 2020 року, коли кінооглядач вирішив зробити ретроспективний огляд історії телеканалу «1+1». Через критичні зауваження, зроблені автором, медіахолдинг кинув скарги на канал, що могло призвести до повного його видалення. На щастя, завдяки своєчасній реакції українців, канал вдалося врятувати, але випадок став резонансним прикладом нетерпимості до критики.

А що б зробили ви?

Усі чули про атаки ботів і фейки. Але варто розуміти, що подібні акції ніколи не бувають випадковими, їх завжди організують за певним планом. І вони завжди мають мету! Наприклад, просування певних меседжів, найчастіше відверто шкідливих. Запропонуйте дітям уявити, що вони керують справжньою фабрикою ботів. Перед ними стоїть кілька завдань, тож потрібно вирішити, як саме виконати їх. Аналіз цього питання допоможе зрозуміти стратегію дій ботів, а отже – навчитися ефективно їм протидіяти.

Мета 1. Поляризувати суспільство, створити враження, що одна частина населення палко ненавидить іншу.

Як приклад – суперечки й образи прихильників і противників вакцинації. Боти можуть використовувати дуже емоційні та образливі фрази, говорити відверто антинаукові речі та висміювати тих користувачів, які намагаються посилатися на наукові дані. Запитайте в учнів, чому боти спілкуються саме в образливій манері? Якого ефекту прагнуть таким чином досягти? Можливо, вони хочуть настільки засмутити опонентів, щоб вони якомога довше переживали та думали про неприємні речі?

Мета 2. Змусити повірити у певний факт.

Навіть якщо він точно неправдивий і про це вже сказали всі. Наприклад – вакцини небезпечні, вони не захищають від зараження. Для того, аби переконати аудиторію, боти можуть використовувати «правдиві історії»: в мого брата на роботі всі були щеплені, але все одно всі тяжко захворіли. Або тези на кшталт: доказів безпечності вакцин не існує! Зрештою, якщо довго щось повторювати, в це можна і повірити.

Мета 3. Створити ситуацію тотальної недовіри.

Наприклад – усі ЗМІ/політики брешуть. Всі коментатори під відео – куплені. Усі мітингарі виходять за гроші. Відшукати правду неможливо. Нікому довіряти не можна. До яких наслідків призводять подібні тези? Чим небезпечні намагання викликати тотальну недовіру в суспільства? Запропонуйте учням подискутувати на цю тему.

Мета 4. Деморалізувати населення.

Як приклад – «Ковід жаливий, ліжок у лікарнях не вистачає, все буде погано», «Українці завжди були селяками, вони не можуть створити нічого нормального» тощо. Розкажіть учням, що переоцінювати власні можливості шкідливо, це безумовно. Але й недооцінювати – теж. У такому випадку ви здатні без боротьби і суперечок віддати навіть те, що по праву є вашим.

Мета 5. Привести до апатії і невизначеності.

Наприклад, напередодні виборів. Нехай діти подумують, яким чином можна переконати виборців що:

- усі кандидати в мери, депутати або президенти однакові;
- усе давно вирішили без нас, тож іти на дільниці немає сенсу;
- усе одно нічого не зміниться.

Мета таких маніпуляцій – аби на вибори не пішла та частина населення, що вагається, тоді як високомотивовані виборці певних кандидатів усе одно прийдуть і проголосують. Тобто результат буде, але викривлений.

Дизлайки і лайки

Словенський комік Клемен Слаконьї записав кумедне відео, в якому виступає в ролі сучасного понтифіка, який співає – «На Фейсбуці я завжди ставлю лише лайки, адже не поширюю ненависть». Здається, адміністрація YouTube теж чула цю пісню, бо наприкінці 2021 року можливість ставити дизлайки просто зникла.

Хтось це рішення критикує, а хтось активно підтримує. Наприклад, частина користувачів вважає, що відміна дизлайків є боягузством та обмеженням інформації про якість роликів. Їм протистоять ті, хто вважає зникнення позитивним кроком. Вони зазначають, що дизлайки можуть ставити боти, хейтери, ображені або просто некомпетентні люди. Подекуди кількість дизлайків нічого не говорить про якість відео, але формує упереджене ставлення ще до перегляду.

Запропонуйте дітям подумати – чому адміністрація YouTube прибрала дизлайки? Чим мотивований такий крок? Чи можна вважати його проявом цензури? Можливо, це спроба вберегти глядача від упередженості, а авторів роликів – від хейту?

Також поставте дітям додаткові запитання:

- Які б ще обмеження, на вашу думку, були б обґрунтованими?
- Чи можна обійтися без жодних обмежень?
- Чи впливає кількість лайків/дизлайків на ваше бажання переглянути відео?
- Що стимулює вас поставити лайк/дизлайк?
- Які слова, типи поведінки, картинки, заборонили б в інтернеті ви?

Культура скасування

Чи чули ви про те, що письменниця Джоан Роулінг стала жертвою цькування в мережі та отримала купу погроз на свою адресу? Певно, якщо ваші учні люблять книжки та фільми про Гаррі Поттера, вони теж чули цю історію. Чи права була Джоан? Тут можна дискутувати, але факт залишається фактом: відому на весь світ письменницю звинуватили у трансфобії, а потім просто... «скасували».

Розкажіть дітям про так звану cancel culture – культуру скасування, що набуває дедалі більших масштабів. Це сучасна форма остракізму, коли під тиском суспільного резонансу особа опиняється поза соціальними або професійними колами за неприйнятну з погляду певної групи суспільства поведінку. Бойкотувати можуть за дійсно серйозні речі, наприклад, кримінальні злочини, а можуть і за просто невдалий вислів.

Запропонуйте дітям подумати над наступними запитаннями:

1. Чим культура скасування відрізняється від булінгу? А чи може ситуація «скасування» до нього призвести (наприклад, до кібербулінгу)?
2. Чи можуть «скасувати» людину, яка цього не заслуговує?
3. Чи можуть у такій ситуації бути задіяні боти?

Поясніть дітям, що так, долучитися до більшості та «скасувати» якусь людину, може бути дуже спокусливо. Але так само не менш спокусливо виглядає позиція «я маю іншу думку, я проти натовпу». Але не варто одразу ставати на чийсь бік, краще спочатку зібрати якомога більше інформації (звісно, із незаангажованих джерел), а потім сформулювати власну думку.

Інтернет – місце, де перетинаються інтереси різних (і інколи дуже могутніх!) груп, а хвилі, які вони здіймають, дістаються кожного. Діти можуть поводитись ризиково, бо навіть не підозрюють про ті небезпеки, які на них чатують. Особливо коли вони дійсно не надто очевидні. Тож маємо зробити все можливе, аби попередити їх!

Три швидкі вправи для розвитку медіаграмотності учнів

Прості та корисні вправи, що стануть у пригоді кожному вчителю.

Ну хто з нас не дивиться телевизор, не слухає радіо чи не читає онлайн-медіа? Так, навколо нас завжди безліч новин, нас постійно атакує нова інформація, яка, на жаль, не завжди є достовірною. Перекручування, нагнітання, відверта брехня... До чого може призвести розповсюдження неправдивої інформації та наша віра в неї?

І тут на допомогу нам мають приходити медіаграмотність та критичне мислення. Те саме непереможне поєднання, завдяки якому ми втримаємося на хвилях інформаційного моря. На щастя, медіаграмотними не народжуються, ними стають! Коли ж варто починати розвивати навички медіаграмотності? З дитинства! Тож пропонуємо кілька швидких вправ, які допоможуть навчити учнів критичному погляду на дійсність.

Вправа №1 «Казкові герої»

Запропонуйте учням намалювати трьох казкових героїв:

- перший – таким я бачу себе;
- другий – таким мене бачать інші;
- третій – таким я є насправді.

Хтось із учнів не надто хоче (або не вміє) малювати? Тоді вони можуть просто описати героя. Який він? Якими силами володіє (якщо володіє)? Як ставиться до світу? А як світ ставиться до нього? А тепер запропонуйте учням зачитати свої описи. Наскільки критично вони себе оцінили? Чи не були надто суворими (або надто поблажливими) до себе? Чому?

Ця вправа допоможе показати, що, на жаль, ми не завжди критично ставимося до всього, що відбувається довкола, та навіть до самих себе. Або навпаки – ми надто критичні, що теж не надто добре. Обидві ситуації допомагають піймати нас в інформаційну пастку.

Вправа №2. «Аналіз тексту на основі фактів і суджень»

Зачитайте школярам короткий текст:

У місті N відкрився оновлений театр. Виступаючи на відкритті, директор закладу розповів, що театр заснований у 1960 році. За минулі роки в ньому пройшли з повним аншлагом сотні вистав, що свідчить про високий рівень культури в місті N. Серед акторів є кілька лауреатів всеукраїнських премій та навіть один заслужений артист. Як бачимо, в театрі служать дуже талановиті актори, які є непересічними особистостями. Потім директор театру висловив думку, що оновлена будівля на 100% відповідає всім не просто українським, а світовим стандартам. Після нього виступив головний режисер, який розповів, що у театрі готуються до прем'єр світових хітів. Усе це робить життя команди та мешканців міста різноманітним і цікавим. Також виступив мер міста, який говорив про творчу та позитивну атмосферу в театрі.

У якості висновку хочеться підкреслити, що відкриття оновленого театру було врочистим, цікавим та назвичайно плідним.

Тепер поставте дітям кілька запитань:

1. Чи нейтральний цей текст?
2. Якщо ні, то в якому елементі тексту порушується нейтральність?
3. Кому симпатизує автор? Як це виражається?
4. Якою є мета автора?
5. Оцініть, чи постраждала інформаційна складова через можливі порушення нейтральності викладу.
6. Чи вплинули (та як) ці слова на ваше сприйняття подій?

Наприклад, які ми бачимо факти в тексті? Директор виступив; театр засновано в 1960 році; у ньому працює кілька лауреатів всеукраїнських премій та один заслужений артист; виступив режисер; театр готується до прем'єр; виступив мер міста.

А які є оціночні думки в тексті? Думка директора про високий рівень культури в місті; що в театрі служать дуже талановиті актори; що оновлена будівля відповідає світовим стандартам; що нові вистави роблять життя мешканців міста цікавим та різноманітним; думка мера, що в театрі панує творча атмосфера; що відкриття було цікавим та плідним. У тексті відсутні вказівки на перехід від фактів до вираження думки: про оцінку ролі та якості заходів, що проводяться в театрі. До того ж є пряме висловлення думки автора тексту: «у якості висновку хочеться підкреслити».

Така вправа допоможе навчити учнів розділяти факти та судження.

Вправа №3. Мозковий штурм «Чому в медіа більше негативних новин?»

Певно, діти помічали, що медіа «люблять» негативні новини. Ба більше, вони збирають дуже багато лайків, репостів і коментарів. Запропонуйте школярам подумати, чому так відбувається? Об'єднайте учнів у групи по 5-6 осіб та дайте їм 5-7 хвилин на обговорення. Вони мають спробувати визначити причини, через які зовсім різні медіа так охоче публікують негативні (а інколи і відверто страшні) новини, а потім презентувати свої відповіді перед класом.

Можливі відповіді:

- люди взагалі звертають увагу переважно на негатив, а не на позитив;
- такі новини тиснуть на бажання людей захистити себе, врахувавши гіркий досвід інших;
- заляканою людиною простіше маніпулювати;
- негативні новини викликають більший резонанс та інтерес;
- такі новини неабияк піднімають рейтинги медіа;
- завдяки таким новинам можна підняти хайп, активні перепости дозволяють підвищити рівень показів новин іншим користувачам.

Ця вправа допоможе розповісти учням, чому деякі медіа концентруються виключно на негативі, показати, що в нашому світі може бути не так погано, як це подеколи малюють ЗМІ, а також пояснити, що наляканою та психологічно розбалансованою людиною простіше маніпулювати.

Проводьте періодично такі прості та швидкі вправи. Вони допоможуть виховати медіаграмотну особистість!

Чек-лист інтернет-безпеки: як не потрапити до пастки

Захищаємо себе та учнів від прихованих загроз мережі.

Інтернет – світ цікавих і корисних можливостей, який одночасно приховує безліч загроз. Агресія, переслідування, шахрайство, психологічний тиск, знищені важливі файли – це далеко неповний перелік неприємностей, які постійно підстерігають нас у глобальній мережі. Але під час пандемії ці загрози стали ще більш витонченими та цілеспрямованими! З'явилося багато нового шкідливого програмного забезпечення, спостерігається постійне зростання фішингу, спаму та цільових атак. Як не потрапити до віртуальної пастки під час онлайн-навчання? Ми створили для вас корисний чек-лист найрозповсюдженіших небезпек, який допоможе завжди бути у безпеці!

Комп'ютерні віруси

У той час, коли вчителі старанно опановують нові гаджети та пристрої, сучасне покоління віртуозно володіє комп'ютерною технікою з народження. Утім, ані впевненість, ані обережність не гарантують безпеки. Але захистити себе все ж можна.

1. Використовуйте сучасні операційні системи, які мають серйозний рівень захисту.
2. Регулярно оновлюйте систему, не ігноруйте повідомлення про вихід оновлень. Але завантажуйте їх тільки з офіційного сайту розробника ОС!
3. Працюйте на своєму комп'ютері під правами користувача, а не як адміністратор. Це не дозволить більшості шкідливих програм інсталюватися на вашому персональному комп'ютері.
4. Використовуйте антивірусні програмні продукти відомих виробників, у який передбачено автоматичне оновленням баз.
5. Обмежте доступ до комп'ютера для сторонніх осіб.
6. Використовуйте тільки перевірені зовнішні носії інформації.
7. Не відкривайте файли, отримані з ненадійних джерел.
8. Робіть резервні копії важливих файлів.
9. Не використовуйте незаконний контент, адже в ньому можуть ховатися віруси.

Мобільний телефон

Сучасні смартфони та планшети за своїм функціоналом можуть конкурувати зі стаціонарними комп'ютерами. Однак засобів захисту для подібних пристроїв поки менше, ніж хотілося б. Далеко не всі виробники випускають оновлення, що закривають критичні вразливості пристроїв.

Основні поради для безпеки:

1. Будьте обережні з безкоштовним контентом, адже він може приховувати платні послуги.
2. Оновлюйте операційну систему вашого смартфона.
3. Використовуйте спеціальні антивірусні програми для мобільних телефонів.
4. Не завантажуйте додатки з невідомих джерел, адже вони можуть містити шкідливе програмне забезпечення.
5. Давайте свій номер мобільного тільки людям, яких ви знаєте та яким довіряєте.
6. Вимикайте Bluetooth, коли не користуєтеся їм. Не забувайте іноді це перевіряти.

Загальнодоступні мережі Wi-Fi

Завдяки Wi-Fi можна отримати безкоштовний доступ до інтернету в громадських місцях та навіть від сусідів. Але багато експертів вважають, що загальнодоступні Wi-Fi мережі є небезпечними.

Як безпечно користуватися загальнодоступними мережами Wi-Fi?

1. Не передавайте свою особисту інформацію через загальнодоступні Wi-Fi мережі. Працюючи в них, не вводьте паролі та логіни.
2. Використовуйте та оновлюйте антивірусні програми і брандмауер. Це дозволить захиститися від вірусів.
3. При використанні Wi-Fi слід відключити функцію «Загальний доступ до файлів і принтерів». Ця функція вимкнена за замовчуванням, однак деякі користувачі все одно активують її.
4. Не використовуйте публічні мережі Wi-Fi для передачі особистих даних.
5. Використовуйте тільки захищене з'єднання через HTTPS, а не HTTP.
6. У мобільному телефоні слід вимкнути функцію «Підключення до Wi-Fi автоматично». Не допускайте підключення пристрою до мереж Wi-Fi без вашої згоди.

Соціальні мережі

Саме вони під час онлайн-навчання стали еквівалентом живого спілкування. Часто діти легковажно розміщують особисту інформацію, починаючи від імені, прізвища та закінчуючи місцем проживання чи навчання. А інколи і не тільки діти! Багато користувачів не розуміють, що інформація, яка розміщена у соціальних мережах, може бути знайдена і використана ким завгодно, і не завжди з благими намірами.

Як безпечно спілкуватися у соціальних мережах?

1. Обмежте список друзів. У ньому не повинно бути випадкових і незнайомих людей.
2. Захищайте своє приватне життя. Не вказуйте паролі, телефони, адреси, дату народження та іншу особисту інформацію.
3. Захищайте свою репутацію. Уникайте розміщення фотографій, які можуть вас скомпрометувати.
4. Під час реєстрації використовуйте складні паролі, що складаються з літер і цифр.

Електронні гроші

Під час пандемії дуже популярними стали онлайн-покупки та оплата банківською карткою. Навіть учні мають кишенькові гроші на рахунках. Електронні гроші – це дуже зручний спосіб платежів, проте завжди є шахраї, які мріють вас пограбувати?

Як не втратити свої кошти?

1. Прив'яжіть до рахунку номер мобільного. Це зручний і швидкий спосіб відновлення доступу до рахунку. Це допоможе, якщо ви забудете пароль або зайдете на сайт із незнайомого пристрою.
2. Використовуйте одноразові паролі. Це захистить вас від перехоплення паролів зловмисниками.
3. Виберіть складний пароль. Надійні паролі містять не менше 8 знаків і включають у себе великі та маленькі літери, цифри, а ще кілька символів, наприклад, знак долара, фунта, знак оклику тощо. Наприклад, StR0ng!;
4. Не вводіть свої особисті дані на сайтах, яким не довіряєте.

Електронна пошта

Електронна пошта – один із основних засобів сучасної комунікації, особливо під час дистанційного навчання. Але вона теж може бути небезпечною!

Як безпечно працювати з електронною поштою?

1. Слід вибрати надійний поштовий сервіс.
2. Пошта не має містити особистої інформації. Наприклад, краще вибрати «кіношний_фанат @» або «рок2021» замість «Андрій1978»;
3. Використовуйте двоетапну авторизацію. Це коли крім пароля потрібно вводити код, надісланий у SMS (або у Viber).
4. Використовуйте декілька поштових скриньок. Перша – для приватної переписки. Друга – для реєстрації на форумах і сайтах. Для кожної поштової скриньки повинен бути свій надійний пароль.
5. Не кваптеся відкривати файли та інші вкладення в листах, навіть якщо вони прийшли від ваших друзів. Спочатку слід переконатися, що саме вони відправляли ці файли.
6. Після закінчення роботи на поштовому сервісі перед закриттям вкладки не забудьте натиснути на кнопку «Вийти».

Це лише базові кроки для гарантії безпеки в інтернеті. Є чимало інших хороших практик, якими слід постійно цікавитися.

Медіаграмотність: покращуємо інформаційний імунітет школярів

Виявляємо маніпуляції разом

Усі ми знаємо правила дорожнього руху та пожежної безпеки, чи не так? І всі погоджуємося з тим, що це дуже важливо. Так само важливо знати основи медіаграмотності та цифрової гігієни. Але, на жаль, багато хто з учнів ставиться до медіабезпеки не надто серйозно. В ідеалі ми маємо автоматично сприймати будь-яку інформацію критично та пам'ятати про можливі наслідки легковажної поведінки. Чи можливо це? Так, якщо почати працювати ще зі школи!

Формуємо відповідальну медіаповедінку

Перша проблема, з якою доводиться зіткнутись учителю – недостатній рівень свідомості школярів. Це й не дивно, адже навіть багато хто з дорослих вважає, що відповідальне ставлення до контенту, це точно «не їхня проблема», її має вирішувати хтось інший. Що вже казати про дітей! І саме тому варто показати дітям, що суспільна медіабезпека залежить від кожного з нас.

Контент створюємо всі ми, тож варто забути про стандартні виправдання: «це просто жарт», «я просто щось написав», «я маю право на власну думку» тощо. Дійсно, ми всі маємо право на власну думку, але ми несемо відповідальність за власні слова та дії.

За допомогою соцмереж можна за лічені години посіяти паніку, зібрати натовп для акції, викликати нестримний гнів/співчуття до певної особи. Інформація поширюється так швидко, що люди просто не встигають її вивчити та розпізнати фейки. Пояснюйте дітям, що дезінформація це: недовіра, паніка, хаос, невиправдані дії або витрати.

Якщо не знаєте, як почати зі школярами розмову про важливість медіаграмотності, неодмінно перегляньте курс Інни Іванової «Медіаграмотність та критичне мислення: від теорії до практики». Курс надає теоретичні знання і практичні інструменти для педагогів різної спеціалізації, які розпочинають медіаосвітню діяльність (формування власної та учнівської медіаграмотності). Це не просто важливо, а й цікаво, оскільки допоможе усвідомити власну позицію медіакористувача та медіаторця у сучасному інформаційному просторі!

Запропонуйте дітям виконати прості вправи, які допоможуть підвищити їхню медіаграмотність

1. У яку нісенітницю готові повірити учні? Перевірте їх, запропонувавши визначити у відсотках правдивість наступних тверджень (бажано, аби діти обґрунтували власну думку). Чи є вони брехнею, маніпуляцією або перекручуванням фактів?

- «У лабораторіях Грузії вивели спеціальну породу комарів, що здатні заражати людей ВІЛ»;
- «Земля насправді пласка, але це від нас приховують»;
- «Планетою керує таємне світове керівництво (Римський клуб, QAnon)».

2. Відповідайте за те, що відправляєте у медіапростір. Це стосується не лише якості, але й кількості контенту. Ваші пости не мають перевантажувати стрічку друзів і бути нав'язливими.

Аби не створювати неналежний або надлишковий контент, подумки перенесіть ситуацію у реальне життя. Нехай діти згадають, що постили у соцмережі останнім часом і спробують розказати те саме сусіду по парті. Зазвичай у подібній ситуації всі надмірності стають очевидними. Наприклад, ви не стали б виходити на вулицю у вбранні, що за яскравістю нагадує ваш пост.

Зуважити: велика кількість фейкових та маніпулятивних новин, що транслюють конспірологічні теорії, змінюють сприйняття інформації. Спочатку люди ігнорують дезінформацію, потім просто не вірять, а згодом починають сумніватися.

Як виробити інформаційний імунітет?

Відверту брехню помітити легко, проте дрібну або маніпуляцію реальними фактами – значно складніше. Розкажіть учням про найпоширеніші методи маніпуляції, аби вони помічали схожі прийоми.

1. Метод «гнилого оселедця»

Застосовується проти конкретної особи, групи людей або установи. Мовник добирає фальшиве звинувачення або максимально неприємні та скандальні відомості. Мета «гнилого оселедця» – не довести звинувачення, а викликати широке публічне обговорення його несправедливості та невиправданості. А щойно розгорнеться дискусія, автоматично з'являться прихильники, противники та «експерти». Під час обговорення запах «гнилого оселедця» просякає ім'я об'єкту дискусії, тож відмитися від нього стає неможливо. І не має значення, яким буде остаточний вирок.

2. Принцип «40 на 60»

Це принцип висвітлення новин, де 60% інформації подається на користь супротивника. Саме його під час Другої Світової війни використовувала німецька радіостанція, що заробила кредит довіри, даючи спочатку правдиву інформацію, а згодом перейшовши у формат 60% правди 40% маніпуляції/брехні. Під час війни союзники сприймали це ЗМІ як британське. І лише згодом виявилось, що станція працювала за принципом «40 на 60».

3. Метод великої брехні

Метод базується на вмінні вигадати настільки глобальну брехню, що брехати про таке, здається, просто неможливо. Добре скомпонована «велика брехня» провокує глибоку емоційну травму або образу, що здатна роками визначати погляди й напрям думок суспільства. Логіка та наведені докази при цьому не грають жодної ролі.

4. Метод абсолютної очевидності

Завдяки цьому методу спікер не доводить вам щось, а подає це як очевидний факт, добре відомий широкій аудиторії. Некритичний слухач дуже чутливий до думки більшості, тож несвідомо намагатиметься долучитися до неї.

Але тут є нюанс. Більшість має бути абсолютною і беззаперечною. Ніяких 45% на 55% чи 51% на 49% – у такому випадку прибічники двох поглядів сприймаються як дві самодостатні групи, тож не буде жодного ефекту залучення. Проте, якщо є більшість (або ілюзія більшості), кількість її прихильників неухильно зростає. Цей метод часто використовується на ток-шоу, при публікації рейтингів та соціопитувань, де необхідно підкреслити одноголосність спільноти у певному питанні.

Не обмежуйтеся теорією, розбирайте конкретні кейси. Діти мають запам'ятати правила та користуватися ними в реальному житті. Інформація вирішує все!

Цифровий простір: як побудований та як себе захистити

Розбираємося з прихованими пастками інтернету

Спілкування стає все доступнішим, особливо в епоху, коли людина з будь-якого куточку світу знаходиться за один клік від нас, а необхідна інформація – на долоні. Як захистити себе в епоху, коли цифровий простір стрімко розвивається, а користувачі потрапляють у пастку відкритого доступу до інформації та середовища «безпечного» спілкування? Чи настільки все просто?

Безпечний месенджер

Месенджери (платформи для швидкої передачі повідомлень) з кожним днем стають лише популярнішими. Щоб обрати найбезпечніший сервіс, необхідно розуміти механізм його роботи. Хоч із моменту відправлення до моменту отримання повідомлення проходить лише мить, інформація долає довгий шлях, створений інтернет-провайдером та безпосередньо компанією-месенджером. Найбезпечніший варіант передачі повідомлення – коли ніхто, крім двох користувачів, не може прочитати надіслане. Такий метод називається наскрізним шифруванням і полягає у тому, що тільки користувачі в діалозі мають доступ (ключі шифрування) до надісланої інформації.

								
ARTEZIO	Signal	What's App	iMessage	Confide	Telegram	Wickr	Viber	Line
Encryption is enabled by default	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✓	✗
Protocol quality	5 out of 5	5 out of 5	2 out of 5	2 out of 5	4 out of 5	4 out of 5	3 out of 5	4 out of 5
Two-factor authentication	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✓
Willingness to disclose user data (the more, the better)	5 out of 5	1 out of 5	2 out of 5	Not available	4 out of 5	Not available	Not available	Not available
Price	Free	Free	Free	Free with restrictions, \$ 5 per month for users, \$ 15 per month for business	Free	Free with restrictions, \$ 25 per month for business	Free	Free
Platforms	iOS, Android, Desktop	iOS, Android	iOS, macOS	iOS, Android, Desktop	iOS, Android	iOS, Android, Windows Phone, Desktop	iOS, Android, Windows Phone, Desktop	iOS, Android, Windows Phone, Desktop
Delete messages on specific devices	✗	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓
Self-destructing messaging	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✗
Screenshot protection	✗	✗	✗	✓	✗	✓	✗	✗

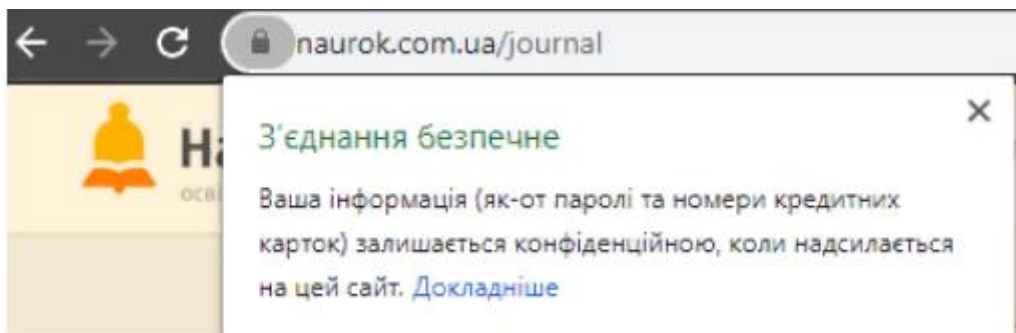

Месенджери з наскрізним шифруванням повідомлень, аудіо та відео дзвінків:

1. WhatsApp – безкоштовний додаток, належить компанії Facebook, яка має доступ до телефонних номерів і реквізитів користувачів.
2. Signal – теж безкоштовний, проте цілковито безпечний додаток. Утім, не підтримує передачу анімованих смайлів.
3. Threema – платний додаток, але користуватися ним можна навіть без номеру телефону, а кожен чат можна захистити окремим паролем.
4. Telegram – містить наскрізне шифрування тільки у секретних чатах, які потрібно створювати самостійно.
5. Wire – платний додаток із можливістю одночасно використовувати 8 пристроїв.

Захищені сайти

Веб-сайти теж мають своє шифрування: HTTP і HTTPS. Другий варіант є безпечнішим, адже гарантує, що ваші паролі, дані банківської картки та будь-яку іншу інформацію ніхто не зможе прочитати, перехопити, змінити. Перевірити тип шифрування можна, уважно подивившись на початок посилання на сайті: https або http (останній не гарантує конфіденційності). Ще одним індикатором безпечності сайту є знак замку з написом «Захищено» в адресному рядку деяких веб-браузерів (Google Chrome, Mozilla Firefox тощо). Він означає, що з'єднання безпечне, тобто використовується шифрування https.

Безпечні сервіси

Інтернет приховує безліч пасток, залишених зловмисниками, тому величезну роль для безпеки користувачів відіграє не тільки шифрування сервісів, але й політика сайтів-компаній.

Недарма сервіси ВКонтакте, Mail.ru, Yandex.ru та Odnoklassniki.ru заборонені на території України. Ці компанії були помічені у скандальних конфліктах із приводу видання даних користувачів на прохання російської влади.

Питання про безпеку даних також постає під час користування іншими ресурсами: Viber, Facebook тощо.

Надійний пароль

Це найважливіше правило користування інтернетом. Це найперший крок у захисті особистої інформації. Так, ми говоримо про необхідність мати надійні паролі для входу на кожен сайт.

Надійний пароль – це:

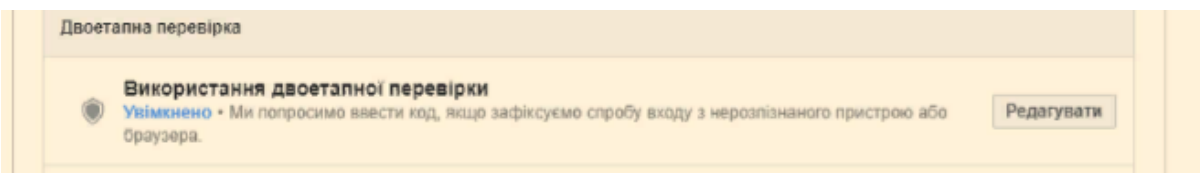
- не менше 12 символів;
- великі і маленькі літери, знаки та цифри;
- відсутність персональних даних (рік народження, ім'я тощо);
- для кожного сайту – окремий;

Для полегшення процесу вибору пароля можна використовувати безпечні сервіси для генерації та зберігання паролів: безкоштовно це можна зробити за допомогою LastPass, Bitwarden та KeePass.

Захист облікових записів

Дуже часто безпосередньо від людини залежить, чи потрапить її особиста інформація у руки зловмисників. Один зі способів додаткового захисту власної сторінки – багатофакторна аутентифікація. Тобто – додаткова перевірка користувача у випадку, якщо вхід в акаунт відбувається з нового пристрою або браузера. Поза тим, експертки та експерти з цифрової безпеки наголошують, що обліковий запис без двофакторної аутентифікації не може вважатися захищеним. Наприклад, Facebook пропонує два види двоетапної авторизації на вибір: через надсилання коду на номер телефону та окремий додаток (наприклад, Google Authenticator).

Найчастіше популярні веб-сервіси мають цю функцію: наприклад, Facebook, Gmail, WhatsApp, Telegram тощо. Двоетапну авторизацію можна увімкнути в налаштуваннях «Безпека і авторизація».

Безпечний браузер

Нині не таємниця, що веб-браузери збирають інформацію про користувачів: стать, вік, робота, місце проживання, пошукові запити та відвідані сторінки. Проблема у тому, що компанії можуть передати ці дані повноважним органам країн (за запитом), або використовувати їх у комерційних цілях.

Найбезпечнішими веб-браузерами є Tor Browser, Epic Browser, SRWare Iron, Comodo IceDragon. Для того, щоб залишатися анонімними в інших веб-браузерах, можна використовувати VPN-сервіси, які змінюють IP-адресу користувача та відмовлятися від надсилання даних cookie на сайтах.

Доступний інтернет дає нам безліч привілеїв. Утім, варто не забувати, що будь-які привілеї мають свої наслідки: відкритість особистої інформації, кібербулінг тощо.

Інтернет-небезпека: поради вчителям для захисту учнів

Огляд видів інтернет-небезпек та способів захисту школярів від них

Інтернет вже майже повсюди. І це добре, адже він справді чудовий помічник. Але інколи він перетворюється на небезпечний лабіринт, у якому можуть заблукати навіть дорослі, що вже говорити про дітей! Цим занепокоєні як батьки, так і вчителі, але щоб боротися з ворогом, треба добре знати його в обличчя. Давайте поговоримо про безпеку для дітей в інтернеті та способи її уникнути.

Загрози, пов'язані зі спілкуванням

Соціальні мережі та програми на кшталт Viber чи Skype популярні тому, що вони надають можливість миттєво обмінюватись повідомленнями будь з ким. І саме цією перевагою можуть скористатися злочинці. Вони добре обізнані з дитячою та підлітковою психологією, тому без особливих проблем входять у довіру.

1. Шахраї

Раніше шахраї та крадії стежили за людьми в режимі реального часу. Тепер завдяки соцмережам все стало набагато простіше. І якщо дорослі можуть бути обачними, то діти часто висвітлюють у соцмережах кожен свій крок. Також вони нерідко розміщують у вільному доступі номери телефонів та домашні адреси.

Так нечисті на руку люди дізнаються все про рівень статків родини, години відсутності вдома дорослих, час від'їзду у відпустку тощо. А інколи їм навіть не треба особливо напружуватись, просто додатися у друзі від виглядом однолітка та ініціювати спілкування – навіть ті діти, яким батьки постійно говорять про необхідність бути обережними, все одно можуть потрапити на гачок.

2. Групи смерті

Групи «Синій кит», «Червона сова» та інші – всі вони пропонують підліткам пройти своєрідні квести, при чому завдання передусім пов'язані з нанесенням собі шкоди. Останнє завдання «гри» – самогубство. Навіщо це адміністраторам груп? Все просто: завдання (а їх близько 50), потрібно знімати на камеру, самогубство – також. А у Darknet (анонімний сегмент інтернету, де сконцентровані спільноти, що займаються незаконною діяльністю) дуже багато людей, які ладні заплатити за подібні відео великі гроші.

Що зробити вчителю? Поясніть дітям, що відома усім заборона на спілкування з незнайомцями розповсюджується і на інтернет-простір. Тому розкажіть дітям ще раз, що їм треба бути обережними, наприклад, не викладати у соціальні мережі світлини, які можуть бути неоднозначно сприйняті, та більше того – нашкодити у майбутньому. Це вже не говорячи про те, що інформацією можуть скористатися злочинці, тому не варто приховувати від дітей, до чого може призвести необачність.

А для наочності, продемонструйте їм тематичні відео, у яких добре показано, що може статися: <https://www.youtube.com/watch?v=kfAIXHzKurI>

Що стосується груп смерті, то тут багато залежить від психічного та емоційного стану дитини. Звісно, підлітки, які не мають проблем ані в родині, ані в школі, ані в особистому житті, навряд чи стануть жертвами таких груп, а от якщо у дитини негаразди, то вона у зоні ризику. Тому вчитель, помітивши зміни у поведінці (дитина майже засинає на уроках, помітні ознаки депресії, на руках з'явилися рани тощо), має повідомити про це батькам та шкільному психологу. Іноді навіть проста розмова може допомогти вирішити проблему.

Загрози, пов'язані з різними видами залежності

Мабуть не має потреби зайвий раз казати, наскільки небезпечними є азартні ігри та наркотичні речовини. Підлітки у цьому випадку особливо вразливі.

1. Азартні ігри

Якщо ви думали, що програвати гроші у казино можуть лише дорослі люди, то ви помиляєтесь. Все починається зі звичайних комп'ютерних ігор, які користуються величезною популярністю у дітей. Вони грають, а на якомусь етапі дізнаються, що для подальших вдалих дій потрібно придбати певні предмети (ігрову зброю, знаряддя праці, стікери тощо). Але є проблема – вони не просто дорогі, а дуже дорогі, деякі можуть коштувати навіть тисячі доларів! Де звичайному підлітку взяти гроші? Виграти в онлайн-казино. Діти охоче вірять, що це можливо, тим більше що їх обманюють, наводячи приклади таких самих підлітків: «щасливчики» ведуть власні блоги чи YouTube-канали, розповідаючи, як їм вдалося досягти успіху.

У деяких казино діти роблять ставки не для того, щоб отримати гроші, а безпосередньо на предмети та скіли, потрібні для продовження онлайн-гри. Втім, платити за це все одно потрібно. Мета цієї величезної індустрії – виманювання грошей. Де дитині взяти кошти? Спочатку вона витратить кишенькові гроші, а потім, якщо вже наявна залежність, може почати красти у власних батьків. А потім виникає ризик і більш серйозних злочинів.

Обов'язково поговоріть про це з батьками ваших учнів. Багато хто навіть не здогадується, яку небезпеку несуть у собі такі звичні ігри. А отже, не може і завчасно попередити проблеми.

2. Наркотики

В інтернеті продається та купується все що завгодно, навіть наркотики. При чому наркаторговці навіть не ховаються: вони створюють закриті групи у соціальних мережах, а подеколи навіть повноцінні інтернет-магазини. Щоправда, знайти останні можна лише у так званому Darknet. Проте зі входом туди у сучасних підлітків не виникає складнощів. Вони обирають потрібну речовину, вносять гроші на рахунок продавця, а у відповідь отримують координати, за якими можуть забрати товар.

Що зробити вчителю? Проводити виховні години, розповідаючи про небезпеку наркотиків та азартних ігор. І знову ж таки – уважно слідкувати за поведінкою дітей. Прогули, неухважність, зниження успішності, постійний поганий настрій чи навпаки нездорова збудженість: все це погані ознаки. Поговоріть з батьками дитини та порадьтеся зі шкільним психологом.

Загрози, пов'язані з сексуальними злочинами

Проблема сексуальних злочинів існувала завжди, але з появою інтернету вона вийшла на новий рівень і стала більш загрозливою.

1. Педофілія

Тепер педофіли вистежують своїх майбутніх жертв через інтернет. Сторінки у соцмережах, де підлітки активно розміщують фото та інформацію про себе, дають таким людям широкі можливості не тільки для фантазій, а й втілення їх у життя. Вони вивчають інформацію на сторінці: чим дитина живе та що любить. Після цього вони створюють фейкові акаунти та починають спілкуватися з жертвою, яка нічого не підозрює. Входять у довіру, а потім намагаються призначити особисту зустріч. І нерідко їм це вдається.

2. Вимагання грошей за пікантні фото

Ще одна велика індустрія, що існує вже не перший рік. Схема дій злочинців схожа на попередню: вони починають спілкуватися з підлітками з фейкових акаунтів і намагаються максимально зблизитися. Звісно, спочатку вивчається сторінка у соцмережі, це дозволяє виявити найбільш вразливих

Як тільки дівчина чи хлопець повірять, що стали об'єктом цікавості персони протилежної статі, починається серйозна атака, ціль якої – отримати пікантні фото чи відео. Навіщо? Самі світлини злочинцям цікаві в останню чергу, головне: можливість отримати гроші через погрози викласти компромат у мережу та розіслати всім друзям чи однокласникам. Намагаючись уникнути ганьби, підлітки, які стали жертвами, будуть переводити злочинцям гроші знову і знову.

Що зробити вчителю? Варто зізнатися, що підлітки навряд чи будуть ділитися такими особистими речами з вчителем, проте говорити з учнями все одно потрібно. Це дуже делікатне питання, але разом з тим розмова має бути досить відвертою. Адже є речі, замовчування яких може призвести до жахливих наслідків. Покажіть школярам відео, які чітко демонструють, чим може закінчитися необачне інтимне спілкування з незнайомцями.

Радимо регулярно проводити виховні години на тему безпеки в інтернеті, але попередньо порадьтеся зі шкільним психологом з приводу того, як саме подати інформацію учням в залежності від віку. Раніше ми вже писали рекомендації щодо проведення подібних заходів.

Звісно, заборонити дітям користуватися інтернетом неможливо, до того ж більшою мірою це прерогатива батьків, з якими вчителю також варто спілкуватися на такі теми. Але повідомити про найпоширеніші загрози необхідно, можливо, це врятує когось з ваших учнів від необачних кроків.

7 мультфільмів для школярів про інтернет-залежність

Добірка яскравих мультфільмів про переваги сучасних технологій та приховані небезпеки, які можуть загрожувати окремим людям та суспільству в цілому

Гаджетозалежність. Ви також це помічаєте? Усе частіше бачимо молодь, підлітків і дітей, які замість звичайного спілкування та жвавих ігор обирають віртуальну реальність гаджета. Звісно, можна сказати, що інакше і не може бути у світі сучасних технологій. Однак, якими можуть бути наслідки?

Редакція освітнього проекту «На Урок» дібрала 7 змістовних мультфільмів, які допоможуть у невимушеній формі розповісти про переваги і недоліки сучасних технологій.

Мультфільм «Мобільні – це класно»

https://www.youtube.com/watch?v=v3p_KnYaGLk

Смартфон – один з найкорисніших винаходів людства. За допомогою цього гаджета можна вирішити безліч проблем: вчасно прокинутися, згадати про важливі справи, зорієнтуватися на незнайомій місцевості, поспілкуватися з друзями та багато іншого.

Водночас уся корисна багатофункціональність може спровокувати виникнення залежності (ігроманію, безцільний серфінг в інтернеті, витіснення реального життя віртуальним у соцмережах та інше).

Анімацію було створено у 2017 році індійською мультиплікаційною компанією Toop Explainers.

Запропонуйте школярам подивитись мультфільм і проаналізувати, як часто протягом дня вони використовують смартфони без конкретної мети.

Мультфільм «Історія двох пар»

<https://www.youtube.com/watch?v=ittZ06RjBok>

Кожен прагне знайти свою «другу половинку» та мріє про романтичні стосунки, в яких є кохання, взаємоповага та спільні інтереси. Що відбувається, коли інтереси в парі різняться? Як смартфон може стати на заваді нормальному спілкуванню?

У мультфільмі йдеться про енергійного хлопця, який закохався у вродливу дівчину. Однак, попри його спроби привернути увагу дівчини і здивувати її романтичними побаченнями, – все було марно. Усю свою увагу вона зосереджувала лише на гаджеті.

Анімацію створено у 2015 році командою французьких студентів-мультиплікаторів з ARIES Lyon, режисер Вільям Лев.

Подивіться цей мультфільм під час класної години (сюжет оптимальний для перегляду учнями середніх та старших класів). Обговоріть зі школярами, як залежність від гаджетів позбавляє людину реального життя та руйнує її стосунки з близькими.

Мультфільм «Ти також заблукав у цьому світі, як і я?»

<https://www.youtube.com/watch?v=QugooaNRnsk>

Змістовна анімація яскраво зображує, як сучасне суспільство руйнує своє життя, зловживаючи технологіями.

У мультфільмі демонструються різноманітні життєві ситуації, в яких учасники мали б жваво спілкуватися чи допомагати один одному. Насправді ж, ніхто нічого не помічає навкруги, втупившись у власний смартфон, а пріоритети кожного жахають своєю примітивністю – зробити вдаль селфі, отримати більше лайків та спіймати більше Пікачу.

Анімацію було створено у 2016 році лондонським ілюстратором Стіком Каттсом. Звукове оформлення до мультфільму – саундтрек із відомого французького фільму «Амелі» (фільм у 2002 році відзначений премією «Оскар», у тому числі у номінації «Кращий звук»).

Перегляньте мультфільм разом зі своїми учнями та проаналізуйте, скільки часу кожен витрачає на користування смартфоном, що при цьому отримує, а що насправді втрачає.

Мультфільм «Залежність від соціальних медіа»

<https://www.youtube.com/watch?v=VJcxb0mV6Do>

Здавалося б, смартфони, обладнані безліччю додатків, мають берегти наш час, а насправді вони викликають залежність. Соціальні мережі мають об'єднувати людей, проте часто стають на заваді звичайному спілкуванню.

Мультфільм було створено у 2016 році. Це навчальний проект групи студентів на чолі з Ритою Рао з індійського коледжу Пуна.

Подивіться мультфільм та обговоріть з учнями, чи справді необхідно на сторінках у соціальних мережах викладати світлини і дописи, описуючи все, що відбувається у житті. А також поговоріть про те, що активність у соціальних мережах не замінить живого спілкування.

3D-анімація «Приклеєний»

<https://www.youtube.com/watch?v=rW2g5cwxrqQ>

Усі діти обожають гратися. Для них це не просто забавка, а й спосіб пізнання навколишнього світу. А що відбувається, коли дитина більшість часу проводить, граючись у комп'ютерні ігри? Які загрозливі наслідки для психіки дитини може мати віртуальне середовище?

Анімацію було створено у 2012 році студентом Академії мистецтв Бецалель (Ізраїль).

Подивіться мультфільм разом з учнями під час класної години та поговоріть про те, чим загрожує ігрова залежність та як уникнути такої небезпеки.

3D-анімація «Смартфозалежність»

<https://www.youtube.com/watch?v=IssOWsAY-kQ>

Сучасні смартфони, які мають добре розвинений функціонал, усе частіше забирають усю увагу людей, які втрачають пильність і контроль над тим, що відбувається навколо. Це, у свою чергу, може становити загрозу життю власників гаджетів, а також життю та здоров'ю оточуючих.

Анімацію було створено у 2014 році індійською компанією Dreamline Group.

Перегляньте мультфільм, обговоріть із дітьми, в яких випадках і чому не можна користуватися гаджетами та слухати гучно музику.

Мультфільм «Технології та родина»

<https://www.youtube.com/watch?v=37OLJPjoews>

Через стрімкий ритм сучасного життя більшість родин збирається разом, у кращому випадку, тільки ввечері. Це той час, коли можна поспілкуватися і просто побути разом. Однак це не завжди вдається, якщо кожен перебуває на «своїй хвилі».

Анімацію було створено венесуельським ілюстратором Елізером Кастілло.

Подивіться мультфільм разом зі школярами та поміркуйте, чому технології, які мають поєднувати людей, насправді віддаляють їх.

Звісно, ми не можемо відмовитись від користування зручними гаджетами, але ми маємо навчити школярів використовувати їх з максимальною користю, уникаючи потенційних небезпек.

Безпека дитини в інтернеті: про що необхідно говорити

Проблеми, з якими можуть зустрітися діти в інтернеті, та шляхи їх подолання. Прочитайте самі та розкажіть школярам!

5 лютого в світі відзначають День безпечного інтернету. Організаторами Дня безпечного інтернету виступають мережі InSAFE та INHOPE за підтримки Європейської комісії для просування безпеки та позитивного використання різноманітних цифрових технологій, особливо дітьми та молоддю.

Зараз в Україні майже 22 млн користувачів інтернету, питання безпеки в мережі більш ніж актуальне. У цьому контексті турбота про дітей набуває більших масштабів. Якщо раніше треба було говорити з дітьми про їх безпеку поза домом тощо, то вже давно має сенс застерігати їх від негараздів під час перебування в інтернеті.

Від чого варто захищати дитину

Інформаційна безпека стосується захисту життєво важливих інтересів людини (і більш глобально – суспільства, держави). Неправдива, неповна, невчасна інформація може нанести шкоду. Особливо вразливі у цьому контексті діти. Вони можуть не знати, яку інформацію можна викладати в мережу, а яку не варто. Інколи школярі не можуть правильно зреагувати на матеріали з мережі з різних причин. Робота у цьому напрямку для вчителів та батьків дуже важлива. Безконтрольний доступ до інтернету може мати негативні наслідки для дитини.

Типи загроз

1. Стосуються особистої безпеки:

- Ознайомлення з порнографічними матеріалами, ненормативною лексикою, інформацією суїцидального характеру, расистського, ненависницького чи сектантського змісту.
- Загроза отримання недостовірної чи неправдивої інформації.
- Формування залежності (ігрової, комп'ютерної, інтернет).
- Спілкування з небезпечними людьми (збоченці, шахраї, грифери).
- Залучення до виконання протиправних дій (хакерство, порушення прав та свобод інших).

2. Стосуються безпеки інших.

- Матеріали, існування та використання яких може стати причиною посягання на безпеку оточуючих (наприклад, інформація про створення вибухівки).
- Свідоме та несвідоме введення в оману інших.
- Вчинення протиправних дій, що тягнуть за собою відповідальність згідно з чинним законодавством.
- Кібербулінг — свідоме цькування та приниження, передусім однолітків.

3. Стосуються загрози витоку персональної інформації:

- Розголошення персональної та конфіденційної інформації (прізвища, імена, контакти, секретні дані кредитних карток, номери телефонів).
- Загроза зараження ПК вірусами різної категорії.
- Небезпека завантаження програм зі шкідливими функціями.

Це найбільш поширені типи загроз, з якими може зіштовхнутися дитина в інтернеті, викладаючи чи переглядаючи сумнівну інформацію. Від деяких з них можна захиститися технічними засобами, але більшість вимагають комплексного підходу. Наприклад, у розібратися у цьому допоможе безкоштовний онлайн-курс від порталу Prometheus — «Основи інформаційної безпеки». Курс містить інформацію, яка буде передовсім цікава тим, хто захоплюється ІТ (історія появи вірусів). Але є й уроки, де розкриваються принципи захисту під час спілкування в соцмережах, при купівлі чогось в інтернеті тощо.

Пам'ятка

Основні правила безпечної роботи в інтернеті, про які варто сказати дітям

1. Не давайте нікому своїх паролів.
2. Не надавайте особистої інформації поштою чи в чатах без гострої на те потреби.
3. Не реагуйте на непристойні та грубі коментарі, адресовані вам.
4. Повідомляйте про ситуації в інтернеті, які вас непокоять (погрози, файли певного місту, пропозиції).
5. Відмовляйтесь від зустрічей з випадковими людьми, з якими познайомились в онлайні.
6. Не діліться своїми фото з незнайомцями.
7. Не повідомляйте інформацію про кредитки батьків (номер картки, термін дії та таємний код).
8. Не викладайте фото квитків, на яких видно штрих-код чи QR-код.
9. Не скачайте та не встановлюйте невідомі програми за посиланнями, навіть якщо їх надали друзі.
10. Встановлюючи перевірені програми, контролюйте, щоб на ПК не додалися небажані програми.
11. Не переглядайте інформацію за невідомими посиланнями (друзі, які ними діляться можуть не підозрювати про загрозу).
12. Не відкривайте листи-спам, вони можуть містити віруси.

Цю інформацію можна використати у якості роздаткового матеріалу у процесі проведення виховної години.

На чому варто робити акценти

Основна порада для школярів будь-якого віку складається з трьох ключових аспектів: Пам'ятайте: Коли ви розмістили інформацію в інтернеті, ви втрачаєте над нею контроль. Видалення матеріалу та його копій практично неможливе.

Перевіряйте: Ви маєте достеменно знати, кому надаєте інформацію, а також, як і з якою метою вона буде використана.

Думайте: Чи варто розміщувати інформацію, якщо ви не знаєте, як її використають і чи це не зашкодить вам чи близьким?

Скоріше за все у вашому дитинстві не було інтернету, тому вам досить складно поставити себе на місце сучасної дитини. Зріла людина може контролювати мережу по мірі своїх знань, а от для дитини це може здатися дещо складним через об'єктивні причини.

Саме тому старшим потрібно окреслити для себе проблемні моменти в мережі, а потім навчити дитину бути розсудливою, відповідальною за свої дії не лише в реальності, а й в віртуальному світі. Більшість проблем можна уникнути, якщо своєчасно пояснити, що інтернет безпечний для тих, хто з розумом підходить до користування ним.

Соціальні мережі: як уберегти учнів від залежності

Кілька ідей для проведення продуктивної виховної години під час Тижня безпечного інтернету.

Чи помічали ви, що сучасні діти часто зловживають можливостями, які відкриває світ інтернету? Замість того, щоб дивитися корисні відео та вивчати іноземні мови, вони нерідко «зависають» у соціальних мережах, грають в онлайн-ігри або користуються забороненим контентом. Але не варто думати, що така ситуація існує лише в Україні! Наразі проблема правильного та безпечного використання інтернету постала дуже гостро в усьому світі.

5 лютого вже вкотре світ відзначатиме День безпечного інтернету. Гасло 2019 року – «Разом для найкращого інтернету». Одне з головних завдань – залучити кожного з нас (насамперед, молодь) до формування позитивного досвіду цифрового користування. Цього дня у більше ніж 140 країнах світу почнеться проведення різноманітних тематичних заходів, спрямованих на запобігання інтернет-загрозам. Вони будуть проводитися протягом усього Тижня безпечного інтернету.

Як будувати діалог із дітьми та організувати роботу класу

Виховна година неодмінно має проходити у формі діалогу. Його варто вести доброзичливим тоном, без натяків та настанов. Діти мають отримати можливість висловити власну точку зору та разом дійти висновку, що залежність від соціальних мереж – це проблема, яку потрібно вирішувати. Аргументуйте актуальність теми, нагадавши, що приблизно три мільярди жителів Землі використовують соціальні мережі в інтернеті й щодня витрачають на них у середньому приблизно дві години. При чому значна частина цього часу не пов'язана з продуктивною працею.

У підлітковому віці навички саморегуляції та планування поведінки ще продовжують розвиватися. Дітям важко не те що припинити використовувати соцмережі, а й навіть визнати, що ризик формування залежності – це не вигадка, а реальність. У такі моменти дитині треба відчувати максимум підтримки і мінімум критики.

Бесіда «Я та соціальні мережі»

Висока популярність соціальних мереж пов'язана з тим, що вони допомагають нам реалізувати природну потребу в соціалізації та самовираженні. Обмін повідомленнями і думками, публікація фото та картинок, дискусії у коментарях та «вподобання» формують для нас позитивні емоції. Та, крім позитивних якостей соціальних мереж, є багато проблем та загроз, які вони становлять. Особливо небезпечними вони можуть стати для молоді.

Вчені зазначають, що за останні 25 років кількість підлітків із психологічними проблемами зростає на 70%. Одна з причин – висока популярність соціальних мереж. Саме на них витрачається близько 28% часу, проведеного в інтернеті. А користувачі віком від 15 до 19 років проводять у соцмережах у середньому близько 3 годин на день. Крім того, близько 70% часу, витраченого на Всесвітню мережу, не пов'язані з роботою чи навчанням.

Запропонуйте дітям проаналізувати цю інформацію. Хай вони подумають та сформулюють відповіді на запитання:

- Що впливає на залучення такої кількості людей до інтернету?
- Які позитивні та негативні наслідки масштабного розповсюдження Всесвітньої мережі?
- Як ви гадаєте, навіщо створюються соціальні мережі?
- Які ви знаєте соціальні мережі?
- У чому полягає різниця між ними?
- Чому, на вашу думку, соціальні мережі забирають так багато часу?
- Чи можна повністю відмовитися від соціальних мереж?

Вікторина «Які небезпеки приховує активне користування соцмережами»

Соціальні мережі можуть негативно впливати на наш фізичний стан, моральне та психологічне самопочуття. Попросіть дітей назвати проблеми, які може спричинити зловживання соцмережами. Можливі варіанти відповідей:

- Для користування соцмережами ми застосовуємо різні гаджети, а їхнє неправильне використання може стати причиною погіршення якості зору.
- Розвивають перфекціонізм як негативну якість характеру.
- Провокують зниження самооцінки та надмірну критику своєї зовнішності.
- Перетворюють прокрастинацію (відкладання справ на потім) на рису характеру.
- Роблять нас конформістами.
- Людина відчутно втрачає здатність швидко приймати рішення та оцінювати ситуацію.

Опитування «Як розпізнати залежність»

Роздайте дітям по аркушу паперу. Запропонуйте їм письмово відповісти на кілька запитань. Поясніть, що відповіді є повністю конфіденційними, учні не мають їх нікому показувати. Головне завдання такого міні-тестування – стимулювати роздуми дітей щодо того, наскільки їм загрожує інтернет-залежність.

Запитання до учнів:

1. Ви постійно перевіряєте сповіщення чи повідомлення у соціальній мережі?
2. Ви витрачаєте на соцмережі в середньому 2–3 години на день і помічаєте певну ізоляцію від реальності?
3. Вранці ви спершу перевіряєте соціальні мережі, а вже потім – піднімаєтеся і виконуєте ранкові процедури?

4. Ви нервуєте, панікуєте чи відчуваєте злобу, коли не можете відвідати соціальні мережі?
5. Чи помічали ви, що, заходячи до соціальної мережі лише для того, щоб відповісти на повідомлення, затримуетесь там надовго?
6. Виконуючи роботу, не пов'язану з комп'ютером чи інтернетом, ви відчуваєте потребу бути онлайн та знати останні новини?
7. Ви можете оцінювати людей за тим, яка у них сторінка у соціальних мережах?
8. Чи помічали ви, що постійно відчуваєте брак часу?
9. Ви пізно лягаєте спати та скаржитесь на постійне недосипання?
10. Чи помічали ви, що реальне спілкування відходить на другий план у порівнянні з соціальними мережами?
11. Радість від реакції інших людей на ваші дописи у соцмережах значно вища, ніж від отримання високої оцінки у школі?
12. Якщо дитина відповіла «так» хоча б на три запитання – їй варто замислитися, адже залежність уже поряд.

Вправа «Користуємося соцмережами правильно»

Наше спільне завдання – не відмовитися від соціальних мереж, а навчитися отримувати від них максимум користі. Вони мають стати одним із механізмів нашого розвитку, а не стіною, яка заважає бачити всі барви життя.

Для учнів старшої школи стане у пригоді відео з цікавою аналітикою:

Запропонуйте дітям проаналізувати інформацію з відеоролика та назвати сильні та слабкі сторони аргументації лектора.

Нагадайте учням, що в інтернеті та соціальних мережах є багато неправдивої інформації і їм потрібно вчитися її аналізувати. Ми вже писали про цю проблему в статті «Уроки медіаграмотності: вчимо школярів аналізувати інформацію та вирізняти фейки». Порадьте дітям дозувати та перевіряти інформацію, яку вони отримують із соціальних мереж.

Мозковий штурм «Разом – знайдемо вихід»

Об'єднайте учнів у кілька команд. Члени кожної із них протягом шести хвилин мають генерувати ідеї-відповіді на запитання вчителя. Капітани команд фіксують усі ідеї. Після цього команди мають дві хвилини, щоб обрати найкращу відповідь на кожне запитання. Насамкінець капітани презентують ідеї і спільними рішеннями обирають найкращі варіанти розв'язання проблем.

Запитання до класу:

- Яка найбільша загроза соціальних мереж?
- Чи перемаже залежність видалення акаунту з соцмереж?
- Які альтернативи соціальним мережам?

Обов'язкового говоріть з дітьми про можливі небезпеки інтернету та соціальних мереж! Але й не забувайте про їхні позитивні якості. Якщо учні не знають, як поєднати навчання і цікаве проведення часу в мережі – розкажіть, вони оцінять!

Кібербулінг: загроза XXI століття

Практичні поради з виявлення та нейтралізації негативного впливу кібербулінгу на дитину.

Кібербулінг або інтернет-мобінг – це сучасна форма агресії, яка набула поширення з появою мобільних телефонів, інтернету. Будь-які її форми мають на меті дошкулити, нашкодити чи принизити людину дистанційно, без фізичного насильства (на відміну від булінгу). «Зброєю» булера стають соціальні мережі, форуми, чати, мобільні телефони тощо.

На жаль, така форма цькування набирає все більших обертів. Часто діти не розуміють, як можуть захиститися від кібербулінгу. Більш того, батьки самі часто не розуміють, як себе поводити і яким чином захистити дитину. А якщо врахувати швидкість поширення негативу в інтернеті, декому може здатися, що з проблемою нереально впоратися.

Причини кібербулінгу

Причин у агресії безліч, вона може бути вмотивованою чи непередбачуваною. У реальності чи в інтернеті практично однаково розкриваються стосунки «агресор-жертва». Механізм їх взаємодії фактично ідентичний. Так само часто ворожнеча з реального світу переходить у віртуальний. Діти можуть знати, хто знущається над ними в інтернеті. Булінг сьогодні стає кібербулінгом.

Але найстрашніше те, що нападати можуть незнайомці, які переслідують свої мерзенні цілі. В інтернеті дуже просто бути анонімним, що підвищує шанси стати жертвою знущання, бо анонімність передбачає безкарність.

Залякування може відбуватися у будь-яку годину доби та в будь-якому місці. Найгірший сценарій, коли це трапилось у момент самотності дитини. Адже може здатися, що виходу немає.

Різновиди кібербулінгу

Використання особистої інформації – викрадення паролів від приватних сторінок, електронної пошти для подальших погроз чи розповсюдження спаму.

Анонімні погрози – анонім надсилає листи погрозливого змісту довільного або цілеспрямованого характеру, особлива ознака – наявність ненормативної лексики та груба мова.

Телефонні дзвінки з мовчанням. Не тільки погрози лякають. Мовчання чи жахання в слухавку бентежать дитину, вона не знає як і, головне, від чого потрібно захищатись.

Переслідування – це може бути елемент фізичного переслідування, залякування досягається шляхом розсилки повідомлень на електронну пошту чи телефон. Шкідники можуть збирати інформацію про жертву, слідкуючи за її повідомленнями в соцмережах – фото, селфі з місця подій, розповіді про своє життя.

Увага! Свідомо та відповідально оцінюйте все, що викладаєте до мережі! Все може бути використаним проти вас.

Тролінг – розміщення провокаційних повідомлень в мережі для привернення уваги та збудження активності, що може спричинити конфлікт (флеймінг).

Хепі-слепінг (happy slapping) – насильство заради розваги, актуальне здебільшого для фізичного цькування, проте в інтернеті також актуально, коли мова йде про моральне насильство. Яскрава особливість – звичка знімати насильство на камеру для подальшого розповсюдження в мережі.

Сексуальні посягання – з появою інтернету сексуальні збочення вийшли на новий рівень. Педофіл, замаскувавшись під фейковим ім'ям чи прикинувшись другом батьків, може запросити дитину на зустріч чи вивідати в неї час та місце, коли вона буде сама.

Як виявити ознаки кібербулінгу

Кібермоббінг має декілька проявів, жоден з яких не можна ігнорувати:

- відправка погрозливих та образливого змісту текстових повідомлень;
- розповсюдження (спам) відео та фото порнографічного характеру;
- троллінг (надсилання погрозливих, грубих повідомлень у соціальних мережах, чатах чи онлайн-іграх);
- демонстративне видалення дітей зі спільнот у соцмережах, з онлайн-ігор;
- створення груп ненависті до конкретної дитини;
- пропозиція проголосувати за чи проти когось в образливому опитуванні;
- провокування підлітків до самогубства чи понівечення себе (групи смерті типу “Синій кит”);
- створення підробних сторінок у соцмережах, викрадення даних для формування онлайн-клону;
- надсилання фотографій із відвертим зображенням (як правило, дорослі надсилають дітям);
- пропозиції до дітей надсилати їх особисті фотографії відвертого характеру та заклик до сексуальних розмов чи переписок за допомогою месенджерів.

Пам'ятка для захисту від кібербулінгу

1. Здійснюйте батьківський контроль. Робіть це обережно з огляду на вікові особливості дітей (для молодших – обмежте доступ до сумнівних сайтів, для старших – час від часу переглядайте історію браузера).
2. Застерігайте від передачі інформації у мережі. Поясніть, що є речі, про які не говорять зі сторонніми: прізвище, номер телефону, адреса, місце та час роботи батьків, відвідування школи та гуртків – мають бути збережені у секреті.
3. Навчіть критично ставитися до інформації в інтернеті. Не все, що написано в мережі – правда. Якщо є сумніви в достовірності – хай запитує у старших.
4. Розкажіть про правила поведінки в мережі. В інтернеті вони такі самі, як і в реальності, зокрема, повага до співрозмовників.
5. Станьте прикладом. Оволодійте навичками безпечного користування інтернетом, використовуйте його за призначенням, і ваші діти робитимуть так само.

Якщо дитина потерпає від знущань кібербулера, їй буде дуже складно зізнатися у цьому батькам чи ще комусь. На це є декілька причин:

- *страх, що дорослі не зрозуміють сенсу проблеми;*
- *страх бути висміяним через буцімто незначну проблему;*
- *страх бути покараним чи що постраждає хтось рідний за «донос» на булера, особливо, якщо цькування зайшли далеко і дитина під контролем агресора;*
- *страх з'ясувати, що «сам винен» і знущання цілком справедливі.*

Як бачите, в основі всіх причин мовчання лежить страх за себе чи близьких. У свою чергу це є наслідком заниженої самооцінки.

Боротьбу з кібербулінгом ускладнює безкарність в інтернет-просторі, коли кожен може видати себе за будь-кого, не відповідаючи за наслідки дій. Найкраще що можуть зробити батьки та вчителі – виховувати в дитині упевненість в собі, розказувати їй про небезпеку, будувати довірливі відносини. Тоді у разі виникнення такої негативної ситуації хлопчик чи дівчинка одразу ж звертались по допомогу дорослих, або ж не реагували на негатив.

Чек-лист медіаграмотного вчителя

Медіаграмотність для кожного

Медіаграмотність інколи помилково трактують як уміння користуватися девайсами та маневрувати в Інтернет-павутинні. Чи означає це, що кожна сучасна людина за замовчуванням медіаграмотна? Ні, адже міжнародне трактування цієї дефініції набагато ширше!

Медіаграмотність – це модель, що заохочує людей замислюватися над тим, що вони дивляться, бачать та читають в онлайн-просторі.

Як переконатися у тому, що ви та школярі розумієте принципи медіаграмотності? Перегляньте наш чек-лист та отримайте корисні поради!

Ви – критичні

Гучні заголовки? Приваблива реклама? Новинна стрічка, що не відпускає кілька годин? І не дивно. Інтернет побудований за принципом: «знайдемо спокусу для кожного». Цим користуються новинні ресурси, комерційні компанії та навіть месенджери. Сьогодні кожен вихід у мережу схожий на бій, де всі змагаються за нашу увагу, клік та вподобання. І тільки критичні освітяни та школярі здатні кинути цьому виклик:

- перевіряйте потенційно **фейкові новини**;
- не кваптеся переходити за рекламними оголошеннями;
- замислюйтеся над правдивістю емоційних дописів;
- не ведіться на особисті повідомлення з терміновим закликком до дії (переслати гроші на картку, розіслати десятьом друзям тощо);
- розвивайте власні когнітивні «фільтри» (чутливість до нелогічності тощо).

Обережність – ваше друге ім'я

Уявімо на мить повну відмову від користування соцмережами. Що це означатиме для освітян та молоді? Імовірно, вчитель втратить необхідні соціальні зв'язки та пропустить важливі новини. У ХХІ столітті ми всі є частиною онлайн-простору, це необхідність. Утім, від того, як ми поведимося в інтернеті залежить наша безпека.

Ось кілька порад:

- установіть антивірусні програми, у тому числі на смартфони;
- регулярно оновлюйте програмне забезпечення пристроїв;
- не переходьте за невідомими посиланнями;
- не завантажуйте програми та документи, у безпеці яких ви не впевнені;
- вимкніть геолокацію (налаштування телефону, Гугл Мапи, Фейсбук, Інстаграм та інше);
- не додавайте у друзі незнайомих людей або створіть окремий список приятелів, серед яких поширюйте особисті фото, новини тощо;
- видаліть додатки, для яких ви відкрили особисту інформацію у Фейсбуці та інших соцмережах (у налаштуваннях безпеки).

Ваш стакан наполовину повний

Інтернет-павутиння диктує свої закони, але користувачі не позбавлені важелів впливу. Яскравий приклад – контекстна реклама Гугл. Із одного боку мережа збирає інформацію про нас, а з іншого – лише ту інформацію, яку ми самі їй надаємо. Від того, які теми нас цікавлять, та що ми шукаємо в Інтернеті, залежить реклама. Той самий принцип бачимо у стрічці соцмереж – наші вподобання «піднімають» подібні дописи. Це може піти на користь і викладачу, і школяреві!

То як задати вектор новинної стрічки?

1. Перегляньте дописи, сторінки та спільноти, які ви лайкаєте. Чи дійсно вони подобаються вам? Чи не коментуєте ви дописи за інерцією? Якщо подруга запросила вподобати сторінку, яка вам не імponує, чи зробите ви це?
2. Більше позитиву! Побачили миле кошеня і це підняло вам настрій зранку? Мерщій вподобайте допис та обов'язково прокоментуйте. Імовірно, що соцмережа «зрозуміє» вас та в майбутньому запропонує подібні дописи.
3. Користуйте функцією «показувати дописи першочергово» на Фейсбуці.

Ви піклуєтесь про себе

Нас усюди оточують пристрої – і у цьому небезпека. Ми завжди тримаємо у руках девайс, пірнаючи у нього буквально з головою. А скільки непотрібної інформації ми поглинаємо щохвилини!

Правила медіаграмотності, що допоможуть зберегти фізичне та психологічне здоров'я:

1. Регулярно практикуйте вправи для очей.
2. Періодично вставайте з-за столу та виконуйте фізичні вправи. Чудово підійдуть вправи для покращення мозкової діяльності!
3. Установіть додатки, що моніторять та аналізують години вашого перебування в Інтернеті.
4. Пам'ятайте, що ви не зобов'язані відповідати одразу на повідомлення. Особливо коли відпочиваєте!
5. Не відповідайте на образливі коментарі та неконструктивну критику, якщо не хочете і не маєте сил.
6. Якщо ваша новинна стрічка повниться професійним контентом – перегляньте години користування платформою. Наприклад, можна видалити додаток із телефону або створити окремий профіль для професійних цілей.
7. Умикайте «нічний режим» на пристроях та мінімізуйте їхнє використання перед сном.

Отже, тепер ви знаєте, наскільки широким є поняття медіаграмотності. І знаєте, наскільки ви з учнями «просунуті» в цьому питанні. Поділіться, якими лайфхаками ви користуєтесь для створення свого екологічного онлайн-простору!

Уроки медіаграмотності: вчимо школярів аналізувати новини та вирізняти фейки

Неправдиві новини, їх підвиди та способи вирізнити в медійному просторі.

У повсякденному житті важливим є вміння відрізнити правдиву інформацію від упередженої чи однобокої. Дорослі часто стикаються з проблемами сприйняття новин, які інтернет-видання та інші ЗМІ трактують по-своєму. У школярів з цим ще більше труднощів, інколи неспроможність відрізнити правду від брехні у новині та сліпа віра у написане стає причиною тривожних станів.

У нашій статті мова йтиме про навички та вміння розпізнавати у новинах неправду та маніпуляцію. В умовах інформаційної війни це є життєвонеобхідним. Підкреслимо, що все це – елементи критичного мислення, в основі якого лежить вміння людини ставити під сумнів власні переконання та інформацію, яку отримує.

Поради, які ми оприлюднюємо, допоможуть учням (і вчителям) виявляти упередженість та мотивацію, якими керуються журналісти.

1. Допоможіть учням визначитися з терміном «фейкові новини»

Фейкові – значить, неправдиві. На жаль, ми можемо спостерігати, що ЗМІ не завжди оприлюднюють правдиву інформацію, тому робота у цьому напрямку має бути ретельною. Це один з елементів виховання медійної грамотності. Один з варіантів роботи – групова.

Об'єднайте клас у групи та запропонуйте обговорити такі питання:

1. Що таке фейкові новини?
2. Що таке упереджені новини?
3. Як ви думаєте, які ознаки неправдивих новин?
4. Чи траплялось так, що ви повірили фейковій новині?
5. Що гірше, упереджена чи неправдива подача новини?
6. Що трапиться, якщо у ЗМІ будуть лише неправдиві новини?

Майте на увазі, якщо учні чули фразу «фейкові новини», це не значить, що вони розуміють зміст цієї фрази чи усвідомлюють реальне значення такого явища. Саме тому подібна робота є вкрай важливою.

2. Попросіть проаналізувати спотворену домислами інформацію

Покажіть учням фрагмент тексту, який ми наводимо нижче. Хай учні його прочитають та скажуть, чи знайшли вони неправдиву інформацію. Чи схожа стаття на брехню?

Христофор Колумб народився в 1491 році в Сідней, Австралія. Він жив біля моря, тому хотів стати дослідником та матросом. Але ще юним відправився до Португалії та започаткував новий бізнес разом зі своїм братом Варфоломієм, вони робили географічні карти. Ця справа зробила Колумба дуже багатю людиною. Їх атласи й досі можна купити в книгарнях та знайти в усіх бібліотеках світу.

У цей час люди всього світу активно шукали морський шлях навколо Африки в Китай, Японію та Індію. Вони вірили, що знайдуть скарби. Експерти вважали, що вірний напрямок – на схід. Але Колумб запевняв – треба відправитися у протилежному напрямку, саме це приведе їх до потрібних земель набагато швидше. Король Іоанн II Португалії разом з королями Франції та Англії були впевнені, що Колумб збожеволів, тому відмовились йому допомогти здійснити подорож.

Колумб знав, що він повинен випробувати цей маршрут та довести всім свою правоту. Він виділив кошти на рекламну кампанію, у межах якої було знято відеоролики, що транслювались чотири рази на день. Це переконало іспанських королів стати спонсорами подорожі.

В 1492 році на воду було спушено три кораблі – «Нінья», «Пінта» та «Санта-Марія», на борту яких було 90 членів екіпажу. Подорож пройшла без проблем і дуже швидко. 12 жовтня 1492 року Колумб прибув на острови на південному сході біля Флориди. Він запевнив, що це тепер іспанський острів Індія, а люди, що на ньому живуть – індійці. Останні були дуже раді новим гостям та подарункам, які ті привезли. Особливо порадували корінних жителів мобільні телефони та комп'ютери.

Колумб повернувся в Іспанію в 1493 році, де його визнали героєм. Він став відомим як перша людина, яка прийшла на американські землі. Колумб пізніше здійснив ще декілька світових подорожей, які були задокументовані National Geographic.

Помер Колумб у 1506 році. Похований у Вальядоліді, Іспанія.

Для прикладу можете взяти біографію будь-кого з тих, кого вивчаєте за програмою. Подібні тренувальні вправи дозволять навчити більш прискіпливо ставитись до будь-яких даних.

3. Навчіть учнів перевіряти інформацію

Замість того, аби керуватися власним першим враженням, знаннями, порадьте перевірити отриману інформацію у надійних джерелах, наприклад, на сайтах з хорошою репутацією. Обговоріть такі питання:

Як дізнатися, чи надійне це джерело? Чи є способи перевірки? Наприклад, дослідіть обрану статтю, перевірте, які джерела використовує автор, ознайомтесь з коментарями, якщо вони є. Не зайвим буде звернути увагу на зображення, їх якість та відповідність темі. Зокрема, інколи маніпулятивне зображення спотворює враження від усієї статті.

Чи можете ви довіряти всьому, про що пише надійне джерело? Попросіть пояснити усі точки зору.

Чи може надійне джерело бути упередженим? Покажіть учням, як вибирати інформацію з декількох джерел, для більш об'єктивного сприйняття фактів.

Google створив можливість позначати перевірений контент. Зокрема, у розділі [Google Новини](#) є популярні матеріали від різних видань. Біля деяких з них вказано, що джерело перевірене чи часто цитується. У результатах пошуку можуть з'являтися факти, перевірені видавцями. Таким чином, ви та учні можете зрозуміти, чи була перевірена інформація, чи її хтось заперечив, чи достовірність лишається під питанням.

Як уберегтися від фейків? - прості і дієві інструменти - StopFake.org

4. Навчіть школярів висловлювати свою думку та збагачуйте їх лексичний запас

Навчання медіаграмотності може бути доволі складним для школярів. Особливі труднощі можуть виникнути у тих, хто не звик озвучувати свою точку зору на ту чи іншу ситуацію. Переконані, багато хто здивується, коли зрозуміє, що він вже не погоджується з думкою батьків чи друзів після того, як дізнався по темі більше.

Вивчення нових слів, практика у веденні дискусій – все це дозволить дитині більш упевнено почувати себе у розмові під час відстоювання своєї позиції. Більш того, такий підхід дозволить зрозуміти мотивацію своєрідно трактувати інформацію. Якщо діти розуміють, як і чому люди думають по-різному, то вони зможуть більш прискіпливо ставитись до інформації, якою збираються оперувати з тою чи іншою метою.

5. Покажіть учням, як вибір ЗМІ впливає на сприйняття читача

Важливим є те, яким зображенням та словам надає перевагу видавництво, сайт чи телевізійний канал. Часто саме картинка формує перше враження від новини, спотворюючи істинне значення події. Пропонуємо декілька варіантів робіт, які покажуть значення заголовку та зображення.

Часто заголовки, які вводять в оману, ставлять за мету набрати якомога більше переглядів статті, в якій може навіть не бути оголошеної інформації. Більш того, є прикра тенденція, яка засвідчує – дехто не читає статтю, а поширює її лише через заголовок та супровідне зображення.

Підберіть для школярів декілька заголовків, чий зміст не в повній мірі, або взагалі не відображає реальні факти в матеріалі. Або ж порівняйте заголовки про одну й ту ж саму новину, інколи здається, що люди говорять про різні речі.

6. Допоможіть учням визначити різні види підробних новин

Є досить багато підвидів фейкових новин. Ми зібрали декілька їх різновидів, навчіть учнів відрізняти їх.

Сатира. Це зразок інформації, поданої у викривленому вигляді з метою зробити акценти на негативних сторонах певної події чи постаті. Складно однозначно поставити оцінку цьому підвиду. Мало хто здатен достойно сприймати критику. Варто лише згадати сумнозвісну історію сатиричного журналу Charlie Hebdo.

Клікбейт. Це саме новини, на які переходять завдяки заголовкам та зображенням, які провокують користувача перейти за посиланням, оскільки підсилюють властиву людині допитливість. Якщо перекласти назву «клікбейт», то виявиться, що клік – це натискання мишкою, а бейт – наживка. Колись такий підхід був символом жовтої преси, а зараз його можна знайти і в поважних онлайн-виданнях. Віруси – найбільша небезпека, яка може чекати людину, яка зреагувала на заголовок та картинку та перейшла за посиланням.

Новини на замовлення. Часто політичні партії, структури замовляють публікацію новин, які виставлятимуть їх у вигідному світлі або ж скомпрометують конкурентів. Таких матеріалів надзвичайно багато і в інтернеті, і на телебаченні, і в газетах.

Вигадані новини. Назва говорить сама за себе. З певною метою створюються статті, де вказується неправдива інформація, вигадана або неправильно трактована. Найбільше суперечок викликає саме цей тип новин. Справа у тому, що це елемент наклепу, що є карною справою. Як правило, після публікації брехливих новин має бути публічне вибачення, проте у наших реаліях – це скоріше нонсенс, ніж закономірність. Ще один підвид – вигаданий інфопривід, це дуже популярний інструмент, який використовується у соціальних мережах. Нагучнішим, напевно, був фейк, пов'язаний з Іваном Кочергіним. Це зображення поширювали соціальними мережами сотні тисяч людей.

7. Створіть свої новини

Попросіть учнів створити трейлер чи презентацію про якусь новину. Матеріал може бути заснованим на реальних фактах, а може – на вигаданих. Задача дітей подати його у такому вигляді, щоб усе здавалось правдою. Наприкінці проаналізуйте роботи та з'ясуйте, наскільки шкідливими можуть бути нечесні новини та чи потрібно вміти їх відрізнити.

Уся ця робота, присвячена медіаграмотності, стане у пригоді школярам у процесі навчання та у повсякденному житті. Набуті знання покажуть, наскільки важливо вміти орієнтуватись у шквалі негативних новин та виокремлювати істину. Але це не єдина користь. Кожному школяреві зараз і у майбутньому доведеться аналізувати багато даних для написання наукових робіт, рефератів. А для цього їм доведеться брати інформацію з достовірних джерел.

